

Соболь Г.О.,
доцент, кандидат економічних наук
ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»,
м. Полтава

БУХГАЛТЕРСЬКА ПРОФЕСІЯ: ВИКЛИКИ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

Трансформаційні процеси, що відбуваються у суспільстві, значною мірою обумовлені зростанням ролі інформації у житті і професії. Мережевий принцип організації всебічно охоплює економічні відносини, спонукає до змін в усіх пов'язаних сферах діяльності. Динамічний розвиток зовнішнього середовища зумовлює необхідність сприйняття важливості кардинальних змін вищою освітою при формуванні спеціалістів з обліку і оподаткування. Причому, слід усвідомлювати надзвичайну інтенсивність таких змін та їх вплив на бухгалтерську професію XXI-го століття.

Проблема впливу інформаційних мережевих технологій на зміст вищої освіти, механізм впровадження у навчально-виховний процес ІКТ-технологій досліджено у працях Д. Белла, М. Кагана, І. Масуди, Ю. Логвиненка [3], В. Мазуренка, І. Медведєва, Л. Чижевської [4], К. Корсака, О. Писаренко, Ю. Рамського, інших. Дослідження вчених мають суттєвий вплив на змісту реформування вищої освіти. Однак інтенсивність оновлення зовнішнього середовища вимагає адаптації бухгалтерської професії до викликів інформаційного суспільства, що визначає актуальність дослідження.

Метою статті є визначення векторів адаптації бухгалтерської професії у системі вищої освіти в умовах визначального впливу інформаційного суспільства на кінцевого споживача освітніх послуг – студента.

Становлення інформаційного суспільства постає потужним рушієм до зміни пріоритетів розвитку вищої освіти України. Масштабність інформації не

є ціллю розвитку оновленого суспільства. На перший план висуваються знання як квінтесенція інтелектуальної діяльності людини.

Одержувачі освітніх послуг – нове покоління молоді, що характеризується здатністю з високою швидкістю сприймати інформацію, пріоритетністю особистих цілей над глобальними завданнями. Інформація стає основоположним фактором формування ціннісних орієнтирів професійної поведінки.

За теорією Хоува і Штрауса ХХІ-м століттям управлятиме активна молодь «покоління Z» («покоління ЯЯЯ»), народжені із середини 90-х років ХХ ст. до середини 2000-х, та покоління «Альфа», народжені після 2010 року (ймовірно – до 2025 року). Обсяг нової інформації вже багато разів перевищує людські здатності її засвоїти. Слід зазначити, що дорослішання молоді цих поколінь відбувається в епоху суцільних перетворень, кризових явищ і нестабільності.

Експерти наголошують, що протягом 2010-2020 років закладаються тенденції до істотного зниження освітнього потенціалу зайнятих в країні. Це зумовлено виходом на пенсію чисельного післявоєнного покоління з досить високим рівнем освіти і вступом у працездатний вік народжених у роки реформ (1990-2000 роки), кількість яких значно менше (майже вдвічі) чисельності попередніх поколінь.

Відомий технологічний футуролог, технічний директор Google Рей Курцвейл у 2015 році сформував прогноз розвитку майбутнього суспільства з 2019 по 2099 роки, у якому роль інноваційних технологій є виключною. На цій основі Зайцева Н. виокремлює основні тенденції розвитку майбутнього: білінгвовий світ; digital engagement; освіта, спрямована на розкриття потенціалу; гейміфікація; зміна структури часу, інформації, цілей; комбінація «швидких» рук і голови, «реактор знань» [2].

Розглянемо вектори адаптації бухгалтерської професії у вищій освіті через призму тенденцій найближчого майбутнього.

Однією із тенденцій розвитку, яку ми можемо спостерігати наочно, є **формування білінгової спільноти** – наукової, професійної, на побутовому

рівні. Вона посилюється широкомасштабними міграційними процесами, що відбуваються. Очевидно, що вільне володіння хоча б двома мовами – не просто фактор кар'єрного зростання. Вільне володіння мовами постає абсолютно новою формою мислення і сприйняття світу. Переваги тих, хто вивчає кілька мов очевидні. Найбільше це проявляється у професійній сфері.

Сьогодні не достатньо викладати фахові дисципліни лише українською, або російською, або англійською мовами тільки для розуміння студентом навчального матеріалу. Важливо залучити студента до наукового пошуку світових новаторських поглядів на проблему, професійної дискусії щодо змісту міжнародної і національної практики обліку за першоджерелами. Для студентів, що планують фахове стажування і працевлаштування за кордоном важливо вивчити методики аналізу і контролю фінансових звітів різних країн.

Становлення білінгової спільноти вимагає подолання стереотипів стандартів навчання: запровадження вільної складової у навчальних планах, орієнтованої на бізнес-процеси різних країн, підвищення кваліфікації викладачів з метою набуття передового світового досвіду обліку, контролю, аналізу та педагогічної практики; цілеспрямоване створення багатомовної бібліотеки знань з фахових дисциплін.

Розглядаючи ракурси розвитку вищої освіти не можна ігнорувати **Digital engagement** («цифрової взаємодії»). Основну інформацію, необхідну для особистого, професійного зростання молоді люди одержують через онлайн-комунікації. Навіть сучасна бібліотека – концентрат знань – крім традиційного доступу до наукових ресурсів надає додаткові онлайн-послуги: зокрема, пошук документів та інформаційних ресурсів; доступ до електронних повнотекстових інформаційних ресурсів бібліотеки, розміщених у вільному Інтернет-доступі, отримання довідково-консультаційної інформації (послуга «Запитай бібліотекаря»); адресно-цільове інформування, інші.

Якщо у недавньому минулому пріоритет надавався методиці засвоєння навчального матеріалу типу «знайди – законспектуй – відтвори», а рівень знань рівноцінно характеризувався як понятійний (фактологічний), репродуктивний,

алгоритмічно-дійовий (умовно-професійний), творчий (професійний), то сучасний студент менше часу витрачає на пошук інформацію, а більше – на її професійне переосмислення.

Крім того, класична методика викладання передбачає непорушний авторитет самого викладача як професіонала, що володіє обширними фаховими знаннями і навичками. Цінним завжди розглядався досвід роботи на посадах бухгалтера, аудитора, аналітика батьків, що породжувало професійні династії. В епоху інформаційних перетворень всезнаючим авторитетом для молоді постає мережа Інтернет. Digital engagement активізує інтенсивність професійного спілкування через засоби віртуальної комунікації, виявляючи глобальний і міжкультурний характер.

Як наслідок, поступово виявляється тенденція відмови від традиції аудиторних занять із контролем відвідування студентів. Створюються дистанційні курси з навчальних дисциплін, що включають базовий теоретичний матеріал, завдання для набуття практичних навичок, тренажери, матеріали для науково-пошукової роботи тощо.

Однак у цих умовах недостатнім виявляється поєднання професіоналізму викладача та змістовності навчально-методичного забезпечення. Важливо створити стійку систему мотивації молоді до навчання. Змінити ціннісні орієнтири опанування бухгалтерської професії від «треба» до «хочу».

Ключем до саморозвитку системи вищої освіти є становлення **освіти, спрямованої на розкриття потенціалу**. Навіть в умовах реформування сучасні стандарти освіти спрямовані на набуття компетентностей, що узагальнено як «знати – вміти – набути навичок». Зміст сучасної дисципліни повинен виходити за межі навчального матеріалу, реалізуючи не лише формальність міжпредметних зв'язків, а бути наближеним до реалій бізнес-процесів.

Мета дисципліни не просто навчити студента теорії і практиці з дисципліни, а перетворити знання у складову його професійного буття. Тому принципового перегляду підлягає сама методика викладання. Наразі активно використовуються авторські курси, що знаходять відклики у молоді. Для

посилення взаємодії освіти – науки – бізнесу вирішальним є проходження стажування за профілем як необхідної складової навчального плану спеціальності «Облік і оподаткування».

Дивним, на перший погляд, фактором, що визначає вектор розвитку вищої освіти є **гейміфікація**. Гейміфікація освіти і розвитку визначає використання ігрових практик у неігровому контексті для залучення кінцевих користувачів – студентів – до вирішення наукової, навчальної, ситуативної проблем.

Більшість досліджень у сфері гейміфікації освіти показали позитивні результати. Ігрова форма спонукає розкрити лідерські якості (при чому у віртуальному контенті – без обмеження інтересів інших учасників), професійні амбіції, створює передумови для розширення професійних навичок у нестандартних ситуаціях в умовах мультизадачності, дозволяє користувачу самостійно ідентифікувати та оцінити ризики, спроектувати очевидні і приховані наслідки прийнятих рішень тощо. Очевидно, що для запровадження гейміфікації у системі вищої освіти важливо реалізувати баланс інтересів і знань науковців, викладачів, практиків і спеціалістів з ІТ-технологій.

Зміна структури часу, інформації, цілей – обернена сторона суцільної інформатизації. Зміна структури часу проявляється у тому, що професійна робота бухгалтера не обмежується часовими рамками 8 годин, а поняття самої офісної роботи поступово нівелюється. Виконання функціональних обов'язків бухгалтера поки прив'язане до часового режиму суб'єктів господарювання, роботи банків. Але з підвищенням мобільності менеджменту відбувається структурування професійного часу бухгалтера.

Відповідно завдання викладача трансформується: від надання методики відображення господарських операцій в обліку і звітності до раціонального розподілу робочого часу з метою досягнення максимальної ефективності, продуктивності.

Деструктуризація інформація виявляється у втраті навичок мислити послідовно через великі масиви інформації. Часто інформація, навіть з офіційних джерел, є протирічною. Наприклад, невідповідності у нормативних

документах з окремих питань, що підсилюються неоднозначними коментарями практиків на професійних форумах, нестійкою позицією фіскального інспектора з цього питання тощо. Тому одне із завдань, що ставиться викладачем у ході опанування навчальної дисципліни – навчити структурувати професійну інформацію, впевнено обґрунтовувати власну професійну позицію, враховувати можливі ризики.

Цікавим, з цієї позиції, є довід лайф-коучингу як інструменту допомоги студенту реалізувати себе у професійній сфері на основі активізації прихованих ресурсів і потенціалу, які раніше не використовувалися.

Комбінація «швидких» рук і голови передбачає, що сучасна молодь більш адаптована в інформаційному просторі, ніж попередні покоління, представниками яких на сьогодні є викладачі. Студент чітко розуміє, де саме в Інтернеті можна знайти інформацію, витративши мінімум ресурсу часу. Не маючи жорсткого стандарту мислення, він здатний орієнтуватися в умовах, що змінюються з високою інтенсивністю. Сучасний студент здатний виконувати одночасно кілька поставлених професійних завдань. Він спроможний прийняти нестандартне рішення у типових умовах. Адже в умовах Digital engagement у процесі віртуальної взаємодії студент стати не тільки реципієнтом, приймачем інформації, але і її джерелом [1, с. 9].

Роль викладача у цих умовах ускладнюється. З одного боку, навчальні завдання повинні завантажувати професійні потреби студента, даючи можливість розкрити й реалізувати його потенціал. З іншої сторони, викладач повинен донести вміння оцінювати наслідки (економічні – у першу чергу), усвідомлення відповідальності за рішення.

«Реактор знань» («фабрика думок») в освіті визначає зміну наукових парадигм від принципу «бери книгу і роби за правилами» до «спробуй, зроби та отримай результат». В Україні мережа аналітичних центрів ще перебуває на стадії розвитку, проте окремі з них – входять до сотні світових центрів. Отже, наявна потреба не просто у спеціалістах вузького профілю, а

професіоналів, які здатні до нестандартного професійного мислення, працювати над проблемою у групі однодумців для досягнення синергійного ефекту.

Завдання викладача – навчити створювати команду професійних однодумців, виявляти істинні і ложні позиції, навчити «правильно» реагувати на провокації у соціальних мережах, професійних форумах.

Отже, оновлення змісту бухгалтерської професії та ролі викладача в умовах інформаційного суспільства вимагає мобільності освітніх підходів і масштабності методик викладання на основі балансу інтересів, знань і очікувань науковців, викладачів, практиків і спеціалістів з ІТ-технологій.

Список використаних джерел

1. Дзьобань О. П. Віртуальні комунікації: до проблеми філософського осмислення сутності / О. П. Дзьобань, Є. М. Мануйлов // Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». – 2015. – № 3 (26). – С. 7–19.

2. Зайцева Н. А. Теория поколений: мы разные или одинаковые? / Н.А. Зайцева // Российские регионы: взгляд в будущее. – 2015. – № 2 (3). – С. 220–236.

3. Логвиненко Ю. Вплив інформаційних технологій на сучасну систему освіти / Ю. Логвиненко, В. Мазуренко, І. Медведєв // Нова педагогічна думка. – 2015. – № 1. – С. 32–36.

4. Чижевська Л.В. Розвиток бухгалтерської професійної діяльності в Україні / Л.В.Чижевська // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. – 2016. – № 1 (10) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: ztu.edu.ua.